

Fas'a İlişkin Soruların Cevabı

1. Amerika, Cezâyir ve Fas'taki Fransız nüfuzunu def etmek üzere "kurtuluş" hareketini destekledi ve bağımsızlık sonrasında Bin Bellâ dönemi esnasında Cezâyir'de ve V. Muhammed'in hükümrânlığı boyunca da Fas'da kendi nüfuzunu yerleştirmeyi başarabildi. Fakat bu durum uzun sürmedi. İngiltere, Kral Hasan'ın desteklediği Huâri Bumedyen tarafından Cezâyir'de Bin Bellâ'ya karşı yapılan bir darbeye başarılı olabildi. Yine Kral V. Muhammed'in ölümünden sonra Fas'ta da ^[1961'de] II. Hasan'ın gelmesiyle İngiliz nüfuzu kuvvetli bir şekilde varlığını sürdürdü.

Böylece her iki ülkenin kapısı Amerika'ya kapanmış oldu. Ne var ki 91 yıllık sömürgeciliğinin ardından İspanya'nın 26.02.1976'da gidip Sahra'nın bağımsızlığa kavuşmasıyla birlikte Amerika, Polisario Cephesi ^[Sahrâvîlerin Kurtuluş Hareketi] ile önemli bir fırsat yakaladı. Şöyle ki: Amerikan güdümündeki Birleşmiş Milletler işlerin gözetimini yapmak üzere bir heyet hazırladı ve onu Batı Sahra'ya gönderdi. Bu heyet, 09.06.1975'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na bir rapor sundu. Raporda Sahra'nın İspanya'dan bağımsızlaştırılması öneriliyor, Polisario Hareketi'nin bölgeye egemen olduğu ve orada gözardı edilemeyecek bir etkiye sahip olduğu belirtiliyordu. Böylece Amerika, Polisario Hareketi'ni öne çıkardı ve Sahra halkının temsilcisi olarak onu destekledi. Bundaki maksadı Sahra'yı, İspanya'dan kurtulmasından sonra Fas'a katmak değildi. Bilakis oranın bağımsızlık talep eden gergin ve nâzik bir bölge olarak kalmasını istiyordu ki bunu Kuzey Afrika'daki çıkarları için kullanabilsin. 26.02.1976'da İspanya'nın çekilmesinden sonra Sahra Ulusal Konseyi, Sahra Arap Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilân etti. Polisario Cephesi bakımından böyleydi. Diğer bakımdan ise şöyledir: 14.04.1976'da II. Hasan, Moritanya devlet başkanı Ould Sid'Ahmed Taya ile Sahra'nın paylaşımı konusunda uzlaştı. Böylece orayı işgâl ettiler. Fakat Ould Taya'ya karşı düzenlenen darbeden sonra Moritanya, 05.08.1979'da Cezâyir'de Polisario ile bir barış anlaşması imzaladı. Buna göre Moritanya Sahra'yı nihâi olarak bıraktı. Lâkin Polisario, Fas tarafından işgâl edilen Sahra'nın Moritanya tarafındaki parçasını alamadı. Bununla birlikte Sahra Hükümeti ile Polisario'nun karargâhı, Cezâyir'deki Tinduf haline geldi. Bundan sonra Amerika, Sahra'ya fiilen ve doğrudan müdâhale etmeye başladı. Bunu da Birleşmiş Milletler tarafından alınan şu kararlar ile yapabildi:

- 21.11.1979'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu "*Sahra halkının meşru self-determinasyon hakkına odaklanan ve Polisario'yu Sahra halkının tek meşru temsilcisi olarak tanıyan*" bir karar benimsedi.
- Güvenlik Konseyi'nin özel oturumu sırasında, Birleşmiş Milletler genel sekreterinin Batı Sahra'daki ilk özel temsilcisi olarak Uruguay'dan Akros Esbial'i tâyin etmesini 30.09.1988'de kabul edilen 621 sayılı kararına dayalı olarak kabul etti. Karşılıklı öneriler Afrika Ulusal "Barış Plânı" adına yapıyordu.
- 19.04.1991'de alınan 690 sayılı kararda Güvenlik Konseyi'nin, Batı Sahra'daki el-Minursu'da yapılacak referandumlar için bir Birleşmiş Milletler heyeti oluşturacağı duyuruldu.
- Bu kararlar Kofi Annan'ın gelişine kadar alınmaya devam etti. 1997'de Kofi Annan, Sahra meselesine dâir referandum hakkında alınan kararın uygulanması için kendi özel elçisi olarak eski Amerikan Dışişleri Bakanı James Baker'ı tâyin etti.
- Sonra Kofi Annan 30.11.1998'de kimlik tahdidine ilişkin önerileri taşımak üzere bölgeyi ziyâret etti.
- Kofi Annan 17.02.2000'de ise Güvenlik Konseyi'ne sunduğu raporunda kimlik tahdit komisyonu tarafından reddedilenlerin tamamının oy kullanmaya elverişli olmayanlar olduğunu belirtti. Onlar da komisyona karşı dosyalar sundular. Böylece işler rayından çıktı ve Afrika Ulusal Barış Plânı uygulanabilirliğini artık kaybetmiş oldu.
- 05.05.2001'de James Baker, "Çerçeve Anlaşması" denilen önerileri taşımaya başladı. Buna göre beş yıllık bir genişletilmiş otonomi dönemi, ardından self-determinasyon için referandum yapılması öngörülüyordu.
- Ve 11.06.2004'te James Baker, 1997'den beri yürüttüğü plândan ferâgat ettiğini ilân etti. Bunun üzere Annan onun halefi olarak 11.06.2004'te Alvaro de Soto'yu tâyin etti.

İşte Amerika'nın self-determinasyon hususunu başlatıp karıştırmayı sürdürmesi ve Batı Sahra meselesi hakkında Birleşmiş Milletler'den kararlar çıkarması böyle oldu.

Batı Sahra, birbirleriyle çekişen Amerika ve Avrupalı devletlerin ağızlarından salya akıtacak kadar dâhili kaynaklar, özellikle petrol bakımından bazı raporlarda belirtildiği gibi gâyet zengin olduğu halde bu servet mücâdelesini, Cezâyir ve Fas'ın bir giriş kapısı olarak birincil düzeyde meseleyi yönlendiren siyâsî nüfuza bağlıydı. Dolayısıyla Amerika için önemli olan Sahra'nın bağımsızlığı ve devletinin oluşturulması değildi. Üstelik Sahra meselesini elinde oynattığı bir baskı aracı haline getirmek istiyordu ki bu şekilde Cezâyir ve Fas'a nüfuzunu sızdırabilirdi. Bunun içindir ki Amerika, Cezâyir ve Fas ile olan ilişkilerine göre bu meseleyi hafifletiyor yada şiddetlendiriyordu.

Avrupa, özellikle İngiltere, Fransa ve İspanya bu işin farkına vardılar. Şöyle ki:

İngiltere'nin Cezâyir ve Fas'ta otoritesi vardı. Bumedyen döneminde Cezâyir'de ve Hasan döneminde Fas'ta. Bu nedenle Amerika'nın Sahra meselesini dilediği gibi kullanmasına engel olabildi. **Cezâyir'e gelince**; Polisario'nun kökü Cezâyir'de idi. Dolayısıyla Polisario'nun Cezâyir'deki durumunu sıkı bir gözleme tâbi tutabildiği gibi, -Birleşmiş Milletler'de Amerika tarafından tasarlanan kararlar hâricinde- Amerika ile olan dış bağlantılarına da vâkıf olabiliyordu. **Fas'a gelince**; o da kendi hâkimiyeti içerisinde olan herhangi bir çözüme karşı direndi. Sadece üzerindeki baskının şiddetli olması halinde kabul etti. Bu tür durumlarda ise sinsi İngiliz politikası uyarınca uygulama yolu üzerine birçok engeller koymaya başladı.

Cezâyir'de Bumedyen döneminden sonra iktidara hep zayıf yöneticiler geldi ve yönetim hep ordunun güdümünde oldu. Oradaki güç sahipleri ise Fransız kültürü ile kültürlenmişler ve Fransızca eğitim veren destekçileri idi. Böylece Cezâyir'de Fransız nüfuzu açığa çıktı. Bu nedenle İngiltere 'Abdul'Azîz Buteflika'yı İsviçre'den Cezâyir'e getirtti. Buteflika'yı, İngilizler ile işbirliğine ve mevcut politikasına uygun olarak Amerika ile birlikteymiş gibi görünürken onun aleyhine sinsice hareket etmeye sevk eden eski akıl hocası Bumedyen idi. Böylece Buteflika Amerika'ya daha da yakınlaştı ve geçen yıl 1.87 milyar dolarlık bir silah mukâvelesi imzaladı. Amerika bundan önce 2002 yılında da Cezâyir'e terörizm ile mücâdele adı altında askerî cephâne yardımında bulunmuştu. Gözlemciler bunu Cezâyir'in Amerika'ya meyletmesi olarak değerlendirmişlerdi. Zîra Cezâyir ilk kez Amerika ile böylesine büyük bir miktarda, 1.87 milyar dolarlık bir silah mukâvelesi imzalıyordu. Oysa Cezâyir, ordusunu donatmak üzere önceleri çoğunlukla Fransa'nın kimi zaman da Rusya'nın müşterisi idi.

Bu durum Fransa'nın Cezâyir'deki rolünü, özellikle Buteflika'nın Fransız eğilimli Cezâyir Ordusu'na yönelik giriştiği reformlardan sonra oldukça zayıflattı. Bunun başlangıcı ordunun liderliğini yapan Fransız eğilimli ve atamalı Genelkurmay Başkanı Muhammed el-'Ammârî ile ordunun gözü önünde birkaç ipte birden cambazlık eden Buteflika arasındaki görüş farklılığı idi. Bu ipler şunlardı:

- Siyâsî arka plânı İngiliz uşaklığı idi.
- Amerika'yı memnun ediyordu.
- Fransa'yı da incitmiyordu.

Velâkin reformları hızlandıran asıl etken; Buteflika'nın el-'Ammârî ile devlet başkanlığı adayı ve Buteflika'nın rakibi 'Alî Bin Felise arasındaki organik bağın farkına varmasıydı. el-'Ammârî, Nisan 2004'teki devlet başkanlığı seçimlerinde onun vâsıtasıyla Buteflika'yı kaydırmayı plânlıyordu. Lâkin seçimleri Buteflika'nın kazanması üzerine her iki adam arasındaki çatışma gözlemciler nezdinde de kesinlik kazandı. Böylece el-'Ammârî'nin rolü tükendi ve işi bitti. Buteflika "sağlık nedenlerinden dolayı istifa etmesine" fırsat vermeden onu kovdu! Onun istifasından 48 saat sonra ise, [başkenti de içeren ülkenin orta kesiminden sorumlu] Birinci Ordu Komutanı ve el-'Ammârî'den sonra en güçlü ikinci adam olarak tanımlanan General İbrâhim Fadıl eş-Şerîf'i de 05.08.2004'te istifa ettirdi. Sonra başka istifalar ardarda geldi ve orduya yeni komutanlar tâyin edildi. İstifaların resmî kabulünden bir gün sonra Buteflika, Muhammed 'Ammârî'nin huzurunda General Ahmed Gayyid Salah'ı Cezâyir Ordusu'nun yeni Genelkurmay Başkanı olarak seçtiğini ilan etti.

Buteflika'nın orduya ilişkin açıklamaları bu istifalardan önceydi. Seçimleri kazanmasından sonra Buteflika'nın ordunun üzerindeki tehlikesini bertaraf etmek istediği daha da belirginleşti. Nitekim geçen yıl 5 Temmuz Bağımsızlık Günü'nde yaptığı konuşmada şöyle diyordu: "*Artık bundan sonra Cezâyir Ordusu; profesyonellik aşamalarına adapte olmak ve devlet başkanının, otoritesinin, silahların kuvvetlerin baş komutanı olması vasfının ve sivil savunmanın birincil sorumluluğunun bünyesinde kendisini anayasal görevlerini yerine getirmeye adanmak zorundadır.*" Yine el-'Ammârî ve etrafındaki uşak komutanlarla alay ederek şöyle diyordu: "*Onların hiçbir rütbesi yokken ben Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun komutanıydım.*"

Dolayısıyla Buteflika, aynen zamanında kendisini Dışışleri Bakanı yapan ilk akıl hocası Huârî Bumedyen gibi ordunun ilmiğinden kurtulmak istiyordu. Bu istifalar ve atamalar yoluyla onun bu hususta, İngiltere'nin de kendisini desteklemesiyle kısmen başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Ne var ki orduda hâlen Fransız ayağı vardır. Nitekim Fransız kültürü yerleşik ve askerî eğitim dili çoğunlukla Fransızca'dır. el-'Ammârî gibi istifa edenlerin veya kovulanların da hâlen ordu içerisinde güçlü bağlantıları kalmıştır.

Ne olursa olsun, açığa çıkan sonuç Amerika'nın Fransa'ya baskın çıkması, kendi varlığını kolaylaştırmasıdır. Asıl kazanan ise İngiltere'dir. Zîra ordu içerisindeki Fransız yanlısı güçlü nüfuzu kırabilmiştir. Cezâyir'de İngiltere'yi korkutan Amerikan nüfuzunun varlığı değil, kendi siyâsî nüfuzuna zarar gelmesidir. Zîra Bin Bellâ'nın devrilmesinden sonra Amerika'nın güvenebileceği adam kalmamıştır. Ordu ise Fransa'nın direğidir. O nedenle ordudan korkusu daha fazlaydı.

Bu durum Cezâyir hakkındaydı. **Fas'a gelince;** VI. Muhammed, babası II. Hasan gibi İngiliz siyâsî nüfuzunun güdümündedir. Medyada onun İngiliz Kraliyet ailesiyle sıcak ve özel ilişkilerinin bulunduğu çokça yer verilmiştir. Lâkin onun siyâsî hayattaki tecrübesi ve zekâsı babasından az değildir. Bunun içindir ki oğul W. Bush dönemindeki Yeni Muhâfazakârlar oldukça küstah ve kibirli olduğundan dolayı İngiltere babasına olduğu gibi ona da Amerika'ya karşı sert tavırlar takınmamasını öğütledi. Bu bakımdan Amerika'nın Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi'ni anlayışla karşıladı, "demokratik" açılardan işe başladı ve muhâlif partinin kabineye başkanlık etmesi tâlimatını verdi. Amerika'nın özgürlük, demokrasi ve insan haklarına ilişkin dediklerini benimsediğini göstermeye başladı. Önceki dönemlerde yönetim sahipleri tarafından işlenmiş suçların soruşturulmasına izin verdi. Yine haber medyası için bir ifade çerçevesi belirlenmesine göz yumdu. Hatta Birleşik Devletler ile Fas arasında, bu yılın başında Fas Meclisi'nde onaylandıktan sonra önümüzdeki Mart ayında uygulamaya geçirecek bir Serbest Ticâret Anlaşması bile imzaladı. Böylece Amerika Fas'ın dördüncü büyük ticârî müşterisi haline geldi. Birinci sırada ise 1.5 milyar dolarlık ticâret hacmiyle Avrupa Birliği vardır. Bundan dolayı Bush, 08.02.2005'te Kongre'den Fas'a yapılan ve geçen sene 20 milyon dolar olan desteğin 63 milyon dolara çıkarılmasını istedi.

Cezâyir ve Fas'ta Amerika'ya yönelik bu ılımlı atmosfer, Amerika'nın Sahra meselesini sakinleştirmesine neden oldu. Çünkü Amerika Sahra'ya, Sahra Cumhuriyeti'ne giden bir yol olmaktan ziyâde Kuzey Afrika'nın bir giriş kapısı olarak bakıyordu.

Bunun içindir ki Amerika referandum ve referandum sonrası beş yıllık otonomi alternatifini meselesini sakinleştirmeye râzı oldu. "Bağımsızlık ve ilhak içermeyen üçüncü çözüm" denilen bu çözüm James Baker tarafından sunulmuştu. Sonra taraflar arasında anlaşmazlık olduğu ve Fas'ın üçüncü çözüm üzerindeki önlemleri gerekçesiyle James Baker Haziran 2004'te istifa etmişti. Böylece Sahra meselesi sakinleşmiş, durağanlığa dönmüştü. Cezâyir ve Fas'ın Amerika'ya yönelik tutumları yumuşamamış olsaydı, referandum kararı referandum sonrası aşamalı otonomiye dönmez, James Baker istifa etmez ve Amerika Sahra'ya yönelik bakışını sakinleştirmezdi.

Yine de Amerika Sahra meselesinin iplerini elinde tutmaktadır. Henüz bitirmiş de değildir. Ekonomik vasıtalardan ve siyâsî projeler bakımından her iki ülkeye girişine fırsat tanıyan Fas ve Cezâyir'deki yeni atmosfer uyarınca sadece sakinleştirmiştir.

Amerika açısından böyledir.

Avrupa'ya gelince; Bununla Fransa ve Aznar sonrası yani şimdiki İspanya'yı kastediyoruz. Avrupa bu durumu, bu suskunluğu kullanmak için değerli bir fırsat olarak görmekte ve sorunu Cezâyir ve Fas'ın da hoşnut olacağı "gerçekçi" bir çözüm dahilinde sona erdirmeye çalışmaktadır. Bu ise Sahra halkına geniş çaplı bir otonomi verilmesi ki Fas ile konfederal yani iki varlık arasını birleştiren bir çözüme ulaşmak üzere işleri yoluna koyduktan sonra Sahralıları bu aşamalı çözüme ikna etmektedir. Fransa ve İspanya'nın buradaki maksadı Amerika'nın Kuzey Afrika'ya sızmasına engel olmak ve onu nihâi olarak kovmaktır. İngiltere de bu konuda onları dolaylı yoldan -cephenin önünde görünmeksizin- onları desteklemiştir. Çünkü İngiltere Kuzey Afrika'daki uşaklarının [Libya, Tunus, Cezâyir ve Fas'ın] ipini tutmakta ve işleri uzaktan seyretmektedir.

Dolayısıyla Fransa ve İspanya bu problemi son erdirmek üzere Sahra meselesindeki suskunluğu değerlendirmek için büyük bir çaba harcamaktadır. Şöyle ki:

Fransa'ya gelince; Kuzey Afrika'da, Tunus, Cezâyir ve Fas'taki önceki sahalarına geri dönme hayâlleri onu hâlen baştan çıkarmaktadır. Bir süredir bu yönde adımlar atmakta ama bu adımlar ekonomik ve kültürel olarak kalmaktadır. Çünkü doğrudan siyâsî nüfuz yolu Amerika ve İngiltere tarafından kapatılmış durumdadır. Fransa'nın atabildiği adımlardan bazıları şunlardır:

- Chirac, Nisan 2004 seçimlerinde devlet başkanlığını kazanmasından ötürü Buteflika'yı tebrik etmek için Cezâyir'e ani bir ziyârette bulunacağını duyurdu ve gazeteciler karşısında Fransa'nın her iki ülke arasında bir ortaklık sözleşmesi imzalama arzusunda olduğunu ilan etti.
- 11.02.2005'te Fransız yatırımcılardan oluşan bir heyet Cezâyir'i ziyâret etti ve olası yatırım faaliyet alanları konusunda çalışmalar yaptı.
- %13'lük oran ile Fas'taki en büyük yabancı yatırımcı olarak görülen Fransa, Fas ile kimi özel ekonomik ilişkiler kurmaya çalıştı. Sıralamada Fransa'dan sonra İspanya, ondan sonra da her biri %4'lük paya sahip Suudi Arabistan ve Amerika gelmektedir.

İspanya'ya gelince; onun Fas ile hem çıkarları hem de sorunları, özellikle Sebte ve Melile'nin ^[Sebte (Ceuta) ve Melile: Fas'ın Akdeniz kıyısında İspanya'ya ait iki bölge] işgâli meselesi ile Akdeniz'de ve okyanusta karasuları sorunu vardır. Bu bir ekonomik alandır, balıkçılık bölgesidir ve turizm sahasıdır... İspanya bir süredir bu Sebte ve Melile sorununu bitirmeye bakmaktadır ki İspanya'nın otonomi kabul etmesine karşılık Fas da oradaki İspanyol otoritesini meşru olarak tanısın.

Yine Fas üzerinden İspanya'ya yılda 8 milyon m³ doğalgaz taşıyan ve Cezâyir şirketi Suna Trak'a ait olan bir doğalgaz boru hattı bulunmaktadır.

Böylelikle Fransa ve İspanya ilk fırsatta Fas'a sızmaya çalıştılar ve Sahra meselesini çözmenin kendilerine önce Fas sonra da Cezâyir kapısını açan bir giriş olduğunu farkına vardılar. Yine sorunun alevli kalması halinde bölgeye girişin sadece Amerika'nın tekelinde olacağını anladılar. Nitekim Fransız yetkililer birçok kez Sahra meselesinin, Amerikan nüfuzunun Kuzey Afrika'ya sızmasına götüren bir giriş olduğunu dile getirdiler. Fransa bunu, Amerika'ya müttefik olmasıyla meşhur José Maria Aznar liderliğindeki Halk Partisi'nin İspanya'daki iktidarı esnasında fark etti. Nitekim Aznar, Fransa'nın Sahra çekişmesine dâir işlerdeki tavrına müdâhale ettiğinde ona karşı manevra yapmıştı. Bununla birlikte İspanya'daki iktidarda değişim yaşanıp da Avrupa'ya özellikle Fransa'ya eğilimli olarak tanınan José Luis Zapatero liderliğindeki Sosyalist Parti'nin iktidara gelmesinden sonra, Fransa'nın Sahra meselesine uygun bir çözüm bularak Amerika'nın Kuzey Afrika'daki nüfuzuna karşı koymadaki rolünde faydalı olacak İspanyol yardımını alması için değerli bir fırsat oluştu. Kaldı ki Chirac önceden birçok kez, devletin Fas ve Cezâyir ile yakın ilişkiler geliştirdiği şu sıralarda, çatışmaya ve politik kavgalara girmektense Sahra sorununa siyâsî çözüm arayışlarını desteklediğini vurgulamıştı.

İngiltere'ye gelince; çatışma Fransa, İspanya ve Amerika arasında olduğu, ajanlarına ve çıkarlarına zarar vermediği ve bu durum devam ettiği sürece mevcut İngiliz politikası olduğu gibi sürecektir. Onun ümidi, bu çatışmada her üçünün de zayıflamasıdır.

Bunun içindir ki Fransa, İspanya ve İngiltere'nin, yaklaşmakta olan Amerikan tufanına karşı kendilerini sağlama alacak yada Amerikan nüfuzunu engelleyecek şekilde Kuzey Afrika'ya yönelik yeni bir politika şekillendirmeye çalıştıklarını söylemek mümkündür. Batı Sahra meselesinin Amerika tarafından kullanılan bir giriş kapısı olmasından dolayı da Avrupa, meseleyi Amerika'yı hariç tutarak çözmekle bu engeli aşmaya çalışmaktadır.

- İşte bu bağlamda İspanya Kralı Juan Carlos'un 17.01.2005 tarihindeki Fas ziyâreti geldi. Onun asıl amacı, Sahra'ya yönelik bir uzlaşma zemini bulunmasına yardımcı olmaktır. Böylece İspanya bir taş ile iki kuş vurabildi. Birincisi, Kuzey Afrika'daki Amerikan nüfuzunu kovmaktır. İkincisi ise Sebte ve Melile meselesine nihâi bir çözüm bulmaktır. Bu nedenle Fas egemenliğindeki Sahra'ya otonomi vererek Fas'ı memnun eden daha yakın bir çözüm sunacaktır ki İspanya meseleyi, Sebte ve Melile meselesi olmaktan çıkarıp İspanyol egemenliğinde otonomi çözümüne dönüştürsün ve mesele, 23.01.2005'te bazı medya haberlerinde de belirtildiği üzere nihâi bir şekilde halledilsin. Bu maksat, ziyâret ile birlikte, öncesinde ve sonrasında duyurulan amellerle de açıklığa kavuştu. Nitekim İspanya, İspanyol Dışişleri Bakanı Miguel Angel Moratinos'u Kral'ın ziyâretinden önce bu yılın başında Cezâyir'e gönderdi. Gelecek ay da İspanya Başbakanı Cezâyir'e gidecektir.

Her ne kadar İspanya'nın Fransa'dan sonra ikinci sırada yer aldığı karşılıklı ekonomik ilişkiler hakkındaki görüşmeler ve Cebel-i Târik Boğazı üzerinden Fas ile İspanya arasında inşa edilecek deniz tüneli fikrinin yeniden tartışılması ziyârete egemen olmuş olsa da, Fas Kralı ile İspanya Kralı'nın ziyâret esnasında yaptıkları resmî açıklamalarında Sahra meselesi de yerini aldı.

Muhakkak ki ziyâret ve o sırada yapılan açıklamalar, asıl amacın Sahra meselesi olduğunu göstermektedir. Nitekim Kral VI. Muhammed devletin müzâkere edilebilir, kabul edilebilir ve "nihâi" bir siyâsî çözüm bulunarak Sahra meselesine son verilmesi için Birleşmiş Milletler ile işbirliği

yapmaya hazır olduğunu ilân etti. 17.01.2005'teki Fas ziyâreti sırasında İspanya Kralı onuruna verdiği akşam yemeğinde de ilâveten bu siyâsî çözümün, güney bölgesi [yani Sahra arazisi] sâkinlerinin kendi irâdeleri ve Fas'ın birlik ve bütünlüğüne bağlılık çerçevesinde kendi işlerini yürütebilmelerini amaçlaması gerektiğini söyledi. İspanya Kralı ise cevâben şöyle diyordu: “*Ülkem, Birleşmiş Milletler kararları çerçevesinde tüm taraflar için âdil, 'nihâî' ve kabul edilebilir bir çözüm bulmaya gönüllüdür.*” Burada dikkat çekici olan hem Fas hem de İspanya krallarının “nihâî” kelimesini tekrarlamış olmalarıdır.

Diğer taraftan Polisario Cephesi Genel Sekreteri Muhammed Bin 'Abdul'Azîz ^[Aynı zamanda SADR (Sahrâvî Arap Demokratik Cumhuriyeti) başkanıdır] Fas'ı ziyâret eden İspanya Kralı'nı tebrik etti. Sahra Haber Ajansı, Polisario sekreterinin Carlos'a, kendisinin İspanya Kralı olarak Fas'ı ziyâret etmesinin, Fas ile Sahra Cephesi arasındaki anlaşmazlığın çözümü için oldukça önemli bir rol oynadığını bildirdiğini haber verdi.

Ayrıca 11.02.2005'te Meksika devlet başkanı Vicente Fox da Fas'ı ziyâretinden önce Madrid'e uğradı ve Fas'tan sonra da Cezâyir'i ziyâret etti. Meksika devlet başkanının İspanya'dan Fas'a geçmesi oradan da Cezâyir'e gitmesi; Meksika devlet başkanının bu ziyâretinin, Sahra Cumhuriyeti'ni tanıyan Meksika'nın bilhassa meselede arabulucu yapılmasına yönelik bir İspanyol hamlesi olduğunu göstermektedir. Kaldı ki 13.02.2005 tarihli el-Hayât gazetesinin haberinde de geçtiği gibi, ziyâretinin birinci gününde Fas Kralı ile siyâsî görüşmeler yapan Meksika devlet başkanı, özellikle Sahra bölgesinin geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşmış ve Sahra meselesine yönelik siyâsî bir çözüm hususunda görüş alışverişinde bulunmuştur.

Tüm bunlardan açığa çıkmaktadır ki, İspanya Kralı'nın ziyaretindeki temel unsur; Amerikan nüfuzunun Kuzey Afrika'ya sızması için bir giriş teşkil eden bu kapının kapatılması kastıyla Sahra meselesini Fransız-İspanyol hattı dahilinde çözme çabasıdır.

Lâkin bu durum, Avrupa'nın Kuzey Afrika'daki bu çatışmada Amerika karşı başarılı olduğu anlamına gelmez ve Sahra meselesi tamamen sona erdirilmedikçe de gelmeyecektir. Zaten bu da kolay bir iş değildir. Zîra meselenin ipleri veya iplerinin çoğu hâlen Amerika ile Amerikan kuklası Birleşmiş Milletler'in elindedir.

Şu durumda Avrupa-Amerika mücâdelesinin Kuzey Afrika'yı kaynama noktasına ulaştırdığını söylemek mümkündür. Bu da Amerika'nın devletlerarası siyâsetteki itibar tahtının sarsılmaya devam ettiğinin bir göstergesidir.

3. **Fas'taki yönetim meselesine gelince;** yönetim tümüyle kralın elindedir. Hiçbir şey kralın elinin dışında değildir. Şeffaflık, ifade “özgürlüğü” ve önceki adli, güvenlik konularının karıştırılması gibi dikkat çeken hususların tamamı Amerika'nın Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika projesinin gerektirdiği uyum politikalarıdır. Bunlar kralın yönetimini devirmek yada zayıflatmak şöyle dursun, aksine güçlendirmek içindir. Zîra bu, Fas'taki nüfuzunu yerleştirmeye ve kralı korumaya yönelik İngiliz tavsiyelerine uyumludur. Bunlar, İngiltere'nin aynen Libya'da Muammer el-Kazafî'ye ^[Kaddafi'ye] elindeki silahlar meselesinde kendisini Amerika'nın hışmından koruması ve onları Amerika'ya teslim etmesi için öğütlediği tavsiyelerin tıpkısı idi. Nitekim tüm bu manevralar, el-Kazafî'yi korumak ve Amerika'nın ona karşı harekete geçme tehlikesini bertaraf etmek içindi.

Bunun içindir ki Fas kralı geldiğinden beri Batılı açıdan “demokratik” desenli bazı işler yaptı. 1998'de muhâlifler ile birlikte olan Sosyalist Birlik'in eski başkanı el-Yûsufî'ye kabinenin başı olması için tâlimat verdi. Yine insanlar üzerindeki baskıyı hafifletti ama kendi tahtını sağlam tutup sarsılmasına imkân vermeyen dengeli bir şekilde hafifletti. Parlamantonun açılışı sırasında yaptığı ve merkezi politik liderlerin öne çıkmasına, çoğunluğun temsilinin sağlanmasına, muhâlif ve orta kesimin yayılmasına çağıran konuşmasından, Bush'un Fas'ın demokratikleşmesini birçok münâsebetle takdir etmesinden, en son bugün Brüksel'de yaptığı konuşması sırasında Fas'taki demokrasiye atıfta bulunmasından, tüm bunlardan anlıyoruz ki Fas, Amerika'nın çizdiği bu yolun başını çeken ülkelerden biridir. Bu nedenle Fas'ta “demokratik” bakımlardan dikkati çeken hususların tamamı bu İngiliz öğütleri sâyesindedir. Yoksa Kralın elini işlerden uzaklaştıran bir şekilde değildir!..